

**STV1100 Politisk teori, 2019 / eksamen / sensorveiledning
(r.s.malnes@stv.uio.no)**

Det er én oppgave i fire deler, ikke fire oppgaver. Altså skal besvarelsen bedømmes som helhet, og det vil si at svakhet på ett punkt kan oppveies av styrke på et annet punkt. Skulle deler av oppgaven være ubesvart, er ikke karakteren dermed F (men A kommer selvsagt heller ikke på tale).

Jeg har oppfordret studentene til å levere en gjennomarbeidet – gjerne kort og konsis – besvarelse snarere enn en besvarelse som er lang og ordrik, og som beveger seg utenfor oppgaveteksten. Jeg har også sagt at de skal gå rett på sak. Innledning trengs ikke. Heller ikke avslutning.

Pensumlitteraturen er i stor grad skrevet på engelsk. En viss bruk av engelske ord og uttrykk er akseptabel.

Det som følger er informasjon om det viktigste poenget i de ulike delene av oppgaven. Hvis dette poenget ikke er med (eller iallfall antydnet), er besvarelsen svak. Hvis poenget er med (eller iallfall antydnet), er oppgaven besvart. Det er selvsagt ingenting i veien for å utdype poenget og sette det i sammenheng med andre saker og ting. Men det er heller ingenting i veien for å nøye seg med et kortfattet svar, som begrenser til det sentrale poenget. Det kan bli A av begge deler. For øvrig er (4) den delen av oppgaven som ligger best til rette for lang og (tematisk) bred diskusjon. La det også være sagt at presisjonsnivået som (forhåpentlig) preger det som står nedenfor, er et resultat av mange års arbeid med disse tekstene. Studentene har hatt noen uker til rådighet. De som kommer i nærheten av treffende svar på spørsmålene, har levert en god – kanskje veldig god – besvarelse.

(1)

Isaiah Berlin skriver:

«Det er absolutt tenkelig at en despot [diktator] med en liberal innstilling gir folk stor personlig frihet [av det negative slaget].»

(«It is perfectly conceivable that a liberal-minded despot would allow his subjects a large measure of [negative] personal freedom.»)

Hva mener Berlin med “[negativ] frihet”?

Hva ville Philip Pettit sagt om dette?

Hva mener Berlin ...? Man har (negativ) frihet i den grad ingen hindrer at man gjør det og det, ved enten å fjerne alternativet eller stanse bruken av det. Ufrihet

innebærer at noen blander seg inn i andres liv og fratrar dem muligheter. Det er en viss inkonsistens i det Berlin sier om arten av frihetsberøvende innblanding. Noe tyder på at frihetsberøvelse er det samme som innblanding som har til hensikt å hindre at noen gjør det og det; annet tyder på at det ikke behøver å være hensikt inne i bildet. («The criterion of oppression is the part that I believe to be played by other human beings, directly or indirectly, with or without the intention of doing so ...»)

Hva ville Philip Pettit sagt? Pettit mener at (a) hindring er frihetsberøvelse hvis og bare hvis den som hindres, ikke kontrollerer det som skjer. Odyssevs ble for eksempel ikke fratatt frihet da roerne, på hans kommando og under hans kontroll, hindret ham i å gå i land på Sirenes øy. (Pettits illustrasjon er en person som ber en annen oppbevare nøklene til barskapet og ikke gi dem til ham, selv om han anmoder om det, før det er gått 24 timer fra anmodning kommer.) Pettit mener sagt at (b) faren for at en annen, som man ikke kontrollerer, hindrer en i å gjøre det og det, er frihetsberøvelse (selv om den andre ikke har benyttet muligheten til å opprette en hindring). Det er særlig (b) som berører den påstanden at det «er absolutt tenkelig at en despot [diktator] med en liberal innstilling gir folk stor personlig frihet». Og så en liberal diktator kan blande seg inn i folks liv, og frata dem, eller stanse bruken av, alternativer. Altså er diktatur i sitt vesen uforenlig med frihet, i henhold til Pettit.

(2)

Michael Walzer sier at USA er en av de skrupeligste velferdsstatene i verden. («The United States currently maintains one of the shabbier systems of communal provision in the Western world.») La oss anta at han har rett i det. La oss også anta at omfanget av privat veldedighet er stort i USA. Det er mange frivillige organisasjoner som hjelper mennesker som ikke har råd til å kjøpe helsetjenester, skaffe seg juridisk bistand, og så videre.

Hva ville Philip Pettit ment om denne situasjonen?

Pettit ville sagt at ressursmangel som innebærer at man ikke kan gjøre det og det – for eksempel kjøpe helsetjenester – er tap av frihet. Det hjelper ikke at frivillige organisasjoner sørger for at noen får ressurser de mangler, og trenger. Disse menneskene er prisgitt disse organisasjonenes velvilje. Bare hvis man er garantert ressursoverføring – for eksempel på den måten at man har rettslig krav på helsetjenester man trenger, men ikke kan betale for – har man frihet av det slaget som ressursmangel tar fra en. Veldedighet garanterer ingenting.

(3)

Forfatteren David Foster Wallace har uttalt:

«Den friheten som virkelig er viktig, innebærer ... at man er rede til å ta seg av andre mennesker og ofre noe for dem, på talløse små og store måter, hver eneste dag.»

(«The really important kind of freedom involves ... being able truly to care about other people and to sacrifice for them over and over in myriad petty, unsexy ways every day.»)

Hva slags forståelse av frihet er dette?

Det er nærliggende sette dette i sammenheng med tanken om positiv frihet. Berlin diskuterer (og problematiserer) denne tanken. Han knytter den til distinksjonen mellom en persons «empiriske» selv og hennes «egentlige» eller «sanne» selv. Positiv frihet er fravær av hindringer som man har i seg, ikke hindringer man møter i omgivelsene. Tvangsnevrose og lignende begrenser av den positive friheten. Man har muligheten til å gjøre både X og Y, men klarer ikke la være å gjøre X. Selvopptatthet kan også sies å begrense den positive friheten. Anta at noen er selvopptatt og ikke bryr seg om hvordan andre mennesker har det. Man kunne hevde at alle mennesker i bunn og grunn er gode, og at denne personens selvopptatthet kommer av at hun ikke er seg selv. Selvopptattheten har tatt kontroll over henne. Hvis hun lever slik Wallace sier man bør leve, får hun tilbake kontrollen.

(4)

John Rawls sier at prinsippene for rettferdighet er resultatet av en avtale som er forhandlet frem og inngått på rimelig vilkår. («The principles of justice are the result of a fair agreement or bargain.»)

Hva mener Rawls med det?

Viktigst er dette: **(a)** At prinsipper for rettferdighet skal være gjenstand for en avtale (eller kontrakt) mellom dem som hører til et samfunn. Alle skal samtykke til måten institusjoner innrettes, og goder fordeles, på. Veldig fint om besvarelsen berører Rawls' begrunnelse for dette (kontraktteoretiske) standpunktet. **(b)** Avtalen skal inngås på vilkår som er «rimelige» (fair). Det vil si at ingen skal kunne forhandle seg til et prinsipp som er fordelaktig for dem, ved å bruke forhandlingsmakt. Rawls snakker om i den forbindelsen om overtak som kommer av «trussel-fordel» (threat advantage) **(c)** At vilkårene er rimelige sørger sløret av uvitenhet (veil of ignorance) for. Veldig fint om besvarelsen berører den mer detaljerte argumentasjonen for uvitenhet (hva man skal være uvitende om, og hvorfor uvitenhet av det ene og det andre slaget er på sin plass. Storartet om besvarelsen også nevner at Rawls' argumentasjon på det siste punktet ikke alltid er like klar og overbevisende – eller (enda bedre) at kandidaten forsvarer Rawls mot kritiske kommentarer foreleseren er kommet med.

NB! Studentene leser en tredjedel av Rawls' *Theory of Justice*, og det er ingen liten utfordring (for en bachelorstudent) å lese Rawls, så en god besvarelse av (4) er en STOR prestasjon.